

6. VERSLAG.

OMTRENT DEN TOESTAND

VAN

'sRIJKS HERBARIUM

gedurende het jaar 1909/1910.

Bouw van het nieuwe Herbarium.

Met de uitvoering der bouwplannen in het vorige jaarverslag vermeld, werd in het najaar van 1909 een begin gemaakt. De stand der werkzaamheden bij het einde van den verslagtijd geeft alle aanleiding tot de verwachting, dat de beide gebouwen nog in den loop van 1910 onder den kap zullen komen.

Personeel.

Met ingang van 1 Januari 1910 werd ondergeteekende benoemd tot Directeur van 's Rijks Herbarium en tevens tot lector in de systematische botanie, waardoor een einde werd gemaakt aan het langdurig tijdelijk beheer.

Als gevolg van deze benoeming werd de plaats van 1^e Conservator ingenomen door Dr. W. JONGMANS, terwijl Dr. A. HALLIER als tijdelijk Conservator aan de inrichting verbonden bleef en ter vervulling van de nog vacante conservatorplaats met ingang van 1 Mei tijdelijk benoemd werd de Assistent, de Heer W. A. GODDIJN.

Diens plaats werd ingenomen door den Heer M. STAKMAN. Het aantal losse werklieden werd tegen het einde van den verslagtijd geleidelijk verminderd, doordien enkelen dezer losse werklieden andere betrekkingen vonden. Dit bracht voor den dienst geen bezwaren mede, daar de achterstandswerkzaamheden op hun einde beginnen te loopen en daardoor minder los personeel vereischt wordt.

Aan het einde van den verslagtijd waren de volgende personen aan de inrichting verbonden:

A. *Vast personeel.*

Dr. J. W. C. GOETHART	Directeur
Dr. W. J. JONGMANS.	1 ^e Conservator
J. J. TAFFIJN	} Amanuenses
P. VERSTRAATEN	
H. J. S. NIEUWENBURG.	
B. TH. V. D. LEK.	
H. STEENWIJK	Bediende

B. *Tijdelijk personeel.*

Dr. H. HALLIER	} Conservatoren
W. A. GODDIJN	
F. A. DES TOMBE	
Mej. C. DE LOOS	} Assistenten
M. STAKMAN	

C. *Los personeel.*

Mej. C. HAALEBOS, W. BOOT Jr., M. J. VAN EES, W. GAYKEMA, C. M. LAMBRECHTS, E. W. NIEUWENBURG, A. VAN WIJK en drie Jongens.

De bijwerking van den achterstand.

Het jaar 1910 is het laatste van de drie jaren voor de bijwerking van den achterstand voorzien en het is mij derhalve aangenaam thans reeds met zekerheid te kunnen mededeelen, dat de achterstandswerkzaamheden voor het einde van dit jaar gereed zullen komen, voor zooverre dat onder de bestaande omstandigheden mogelijk is.

Aan sommige onderdeelen van dit werk toch kan de laatste hand niet gelegd worden, eensdeels wegens ruimtegebrek, anderdeels wegens ontstentenis van materieel voor berging en monteering, waaromtrent eene nadere beslissing der regeering moest worden afgewacht, die echter kort na het verstrijken der verslagperiode te mijner kennis gebracht werd. Het zal daardoor mogelijk zijn het noodige materieel nog uit het voor de bijwerking van den achterstand toegestane subsidie voor 1910 aan te schaffen en ik koester de hoop, dat dan uit het

gewone subsidie voor 1911 eenige extra-werkkrachten bezoldigd zullen kunnen worden, noodig om de laatste hand te leggen aan de achterstandswerkzaamheden.

Met groote voldoening constateer ik, dat binnenkort een einde zal komen aan den steeds toenemenden achterstand, die gedurende eene lange reeks van jaren iedere ontwikkeling der inrichting belette en oorzaak was van groote verliezen aan materiaal, ontmoediging van het personeel en teleurstelling voor de bezoekers.

De groote omvang en beteekenis van den verrichten arbeid kan alleen door, het personeel, dat met de leiding ervan belast werd, ten volle beseft worden.

Namens dit personeel voel ik mij gedrongen thans uitdrukking te geven aan onze dankbare erkentelijkheid jegens allen, die het tot stand komen daarvan hebben mogelijk gemaakt, terwijl ik mij gelukkig acht evenals in het vorige jaarverslag te mogen wijzen op de loffelijke toewijding aan den dag gelegd door het personeel, dat met den mechanischen arbeid belast was.

Wat de stand dezer werkzaamheden aan het einde van den verslag-tijd betreft, meen ik in het bijzonder te moeten vermelden, dat de bijwerking van het Phanerogamenherbarium en het rangschikken der spiritusverzameling bijna geheel voltooid werd. Daarnaast werd de geheele boekerij gecatalogiseerd en de Cryptogamenverzameling gereed gemaakt.

Alle deze werkzaamheden zullen voor het einde van het jaar voltooid zijn. Daarna zullen dan alleen de verschillende verzamelingen nog voor de definitieve opberging in orde gebracht en van de vereischte buitenopschriften voorzien moeten worden, om geheel gereed te zijn voor overbrenging in het nieuwe gebouw. Vooral voor de verzameling Carpologica, waar bijna ieder voorwerp eene bijzondere wijze van montage eischt, zal nog heel wat arbeid noodig zijn, die echter naar ik verwacht, bijtijds verricht zal kunnen zijn.

Gewone dienst. (vergel. de aan het slot opgenomen bijlagen).

De verzamelingen werden in den verslagtijd verrijkt met 15541 herbariumspecimina, een 150-tal voorwerpen op spiritus en circa 20 dozen fossielen, zoowel van het Carboon als uit tertiaire lagen, terwijl zeer groote verzamelingen fossielen nog ter plaatse gereed staan om aan 's Rijks Herbarium te worden toegezonden.

De bibliotheek werd verrijkt met 137 boekwerken.

Uitgeleend werden 19546 herbariumspecimina en 56 fossielen.

Aan *doubletten* konden worden uitgedeeld 91 *specimina*.

Inlichtingen van verschillenden aard werden in 21 gevallen verstrekt.

Het aantal bezoekers bedroeg circa 243.

Een groot aantal Phanerogamenfamilie's werd door den Conservator Dr. HALLIER gerevideerd, terwijl Dr. ROSENSTOCK te Gotha op ons verzoek de rijke verzameling Zuid-Amerikaansche *Filices* en een deel der *Hymenophyllaceae* bewerkte en de Heer STEPHANI te Leipzig onze *Hepaticae*. Dr. S. H. KOORDERS bracht zijne in het vorig verslag vermelde onderzoekingen ten einde, terwijl Dr. VALETON gedurende den ganschen verslagtijd van de verzamelingen en hulpmiddelen der inrichting gebruik maakte, ter bestudeering hoofdzakelijk van de *Rubiaceae* van Nieuw-Guinea, welke arbeid uit den aard der zaak aan onze verzamelingen te goede kwam. Verder werden de Indische en eenige andere paddestoelen van de groep der *Polyporaceae* door den Heer BRESADOLA aan eene nauwkeurige revisie onderworpen en gaf de Heer LLOYD tal van kritische opmerkingen en verbeteringen tot de determinatie's van andere voorwerpen derzelfde groep. Minder omvangrijke bewerkingen werden door andere slechts kort hier vertoevende bezoekers verricht, zoodat ondanks de achterstandswerkzaamheden de verslagtijd eene gunstige genoemd kan worden voor de betere bewerking en beschrijving der verzamelingen. Vermeld moet nog worden, dat door het internationale botanische congres dat in de Maand Mei te Brussel vergaderde, het herbarium „PERSON" als basis voor de naamgeving bij eenige groepen van *Fungi* werd aangenomen. Op ons land komt daardoor de moreele verplichting te rusten deze, in zekeren zin internationaal wetenschappelijk eigendom geworden, verzamelingen met buitengewone zorg te bewaren. Te betreuren is, dat van de Regeering geene toestemming verkregen kon worden om een der ambtenaren van 's Rijks Herbarium naar dat Congres af te vaardigen. Waarschijnlijk zouden daardoor de beslissingen van het Congres eenigszins anders en voor 's Rijks Herbarium minder bezwarend uitgevallen zijn.

Wetenschappelijke werkzaamheid.

Hoewel nog het grootste gedeelte van den tijd door de achterstandswerkzaamheden werd in beslag genomen en ook de inrichtingsplannen voor het nieuwe gebouw een gedeelte van den tijd vereischten, kon toch, zooals reeds vermeld, een der conservatoren geregeld blijven werken aan de revisie der *Phanerogamen*, terwijl tegen het einde van den verslagtijd ook door het overige personeel weer eenig wetenschappelijk werk begonnen kon worden, zij het dan ook op zeer bescheiden schaal.

De conservator Dr. JONGMANS, die zooals reeds vermeld, ter beschikking van den dienst der Rijksopsporing van Delfstoffen werd gesteld, wijdde zich aan het onderzoek ter plaatse en publiceerde bovendien den eersten jaargang van een nieuw periodiek, getiteld „*Die Palaeobotanische Literatuur (1908)*”, dat voortaan zoomogelijk geregeld verschijnen zal, terwijl hij daarnaast zich bezig hield met het samenstellen van een werk over de determinatie der Carboonplanten van West-Europa in het algemeen en een zoodanig werk voor die van Nederland in het bijzonder.

Algemeene opmerkingen.

Niet onvermeld mag verder blijven, dat door de algemeene vergadering der Nederlandsche botanische vereeniging, die op 31 Jan. 1910 te Utrecht plaats had, in principe besloten werd tot stichting van een eigen gebouw. Hoewel pogingen door de Regeering werden aangewend om de Nederlandsche Botanische Vereeniging te bewegen tot besteding van de samenwerking met 's Rijks Herbarium, bleek, dat deze samenwerking onder de gegeven omstandigheden door de Vereeniging niet wel mogelijk werd geacht.

Te betreuren is het zeer zeker, dat de voor de studie der inlandsche flora zoo onmisbare verzamelingen zodoende door de bezoekers van 's Rijks Herbarium niet meer ter plaatse geconsulteerd zullen kunnen worden.

Slechts tot op zekere hoogte zal dit verlies door het aanleggen van een eigen Nederlandsch herbarium vergoed kunnen worden.

Veel ernstiger is voor 's Rijks Herbarium het verlies van de boekerij der Vereeniging, wyl daardoor groote leemten in onze bibliotheek ontstaan, ten deele zelfs in voor den dienst bepaald onmisbare werken. Voorts verliest 's Rijks Herbarium de beschikking over tal van vereenigingstijdschriften, die in de openbare bibliotheken zeer onvolledig vertegenwoordigd zijn en waarvan de aanschaffing en zelfs de geregelde voortzetting door aankoop, onze middelen verre te boven zou gaan. De Nederlandsche Botanische Vereeniging verkreeg deze tijdschriften en andere boekwerken, door ruil tegen haar eigen publicaties.

Dringender dus nog dan tot dusverre doet zich de behoefte gevoelen aan eene eigen publicatie van 's Rijks Herbarium om daartegen van nu af aan op min kostbare wijze in het bezit te komen van de genoemde Vereenigings-uitgaven.

BIJLAGE I.

Gedurende den verslagtijd werden de volgende familie's gerevideerd :

1 Achariaceae	30 Cornaceae	58 Magnoliaceae
2 Adoxaceae	31 Crassulaceae	59 Malesherbiaceae
3 Alangiaceae	32 Crossosomataceae	60 Marcgraviaceae
4 Alismaceae	33 Cunoniaceae	61 Myrothamnaceae
5 Anacardiaceae	34 Cyrillaceae	62 Nepenthaceae
6 Ancistrocladaceae	35 Datisceae	63 Nolanaceae
7 Aquifoliaceae	36 Dichapetalaceae	64 Nyssaceae
8 Asclepiadaceae	37 Dilleniaceae	65 Ochnaceae
9 Begoniaceae	38 Dipterocarpaceae	66 Oliniaceae
10 Bixaceae	39 Droseraceae	67 Opiliaceae
11 Bombacaceae	40 Elaeagnaceae	68 Passifloraceae
12 Brunelliaceae	41 Elatinaceae	69 Penaeaceae
13 Bruniaceae	42 Empetraceae	70 Pentaphylacaceae
14 Burseraceae	43 Erythroxylaceae	71 Podostemonaceae
15 Butomaceae	44 Eucryphiaceae	72 Quiiaceae
16 Buxaceae	45 Euphorbiaceae	73 Resedaceae
17 Cactaceae	(1e helft)	74 Sabiaceae
18 Canellaceae	46 Flacourtiaceae	75 Scytopetalaceae
19 Caricaceae	47 Fouquieriaceae	76 Stachyuraceae
20 Caryocaraceae	48 Frankeniaceae	77 Staphyleaceae
21 Cephalotaceae	49 Garryaceae	78 Tamaricaceae
22 Ceratophyllaceae	50 Gassolomaceae	79 Ternstroemiaceae
23 Cercidiphyllaceae	51 Gonystylaceae	80 Thymelaeaceae
24 Chlaenaceae	52 Hippocrateaceae	81 Trigoniaceae
25 Cistaceae	53 Hydrostachyaceae	82 Trochodendraceae
26 Cneoraceae	54 Icacinaceae	83 Tropaeolaceae
27 Cochlospermaceae	55 Koeberliniaceae	84 Turneraceae
28 Connaraceae	56 Limnanthaceae	85 Typhaceae.
29 Coriariaceae	57 Linaceae	

BIJLAGE II.

Specificatie.

ALGAE.

Geschenk:

van het K. K. Hofmuseum te Weenen	10	
	<hr/>	10

FUNGI.

Aankoop:

Jaap. Myxomycetes (verv.)	20	
Jaap. Fungi selecti (verv.)	56	
Hartley Smith. Agaricus	20	
Brenckle. Fungi Dakotenses (verv.)	50	
Theissen. Decades fungorum brasiliens.	100	
" " " " (verv.)	100	
Sydow. Ustilagineen (verv.)	25	
Allescher u. Schnabl. Fungi bavarici	700	
Sydow. Mycotheca germanica (verv.)	100	
Tranzschel. Mycotheca Rossica	100	
	<hr/>	1271

Geschenk:

van het K. K. Hofmuseum te Weenen	30	
van D. BOLTEN. Polyporus	1	
van Dr. H. HALLIER	5	
	<hr/>	36
		<hr/>
		1317.

LICHENES.

Aankoop:

Merrill. Lichenes exsicc	100	
Elenkin. Lichenes florae Rossiae (verv.)	50	
	<hr/>	150

Geschenk:

van het K. K. Hofmuseum te Weenen	34	
	<hr/>	34
		<hr/>
		184.

MUSCI et HEPATICAE.

Aankoop:

Thériot. Musci Novae Caledoniae (verv)	50	
Holzinger. Musci acrocarpi (verv.)	25	
Herzog. Laubmoossammlung v. Ceylon	153	
Pringle. Musci Mexicani	200	
Bauer. Musci europ. exsiccati (verv.)	100	
		528

Geschenk:

van het K. K. Hofmuseum te Weenen	38	
van Dr. S. HAGEN	800	
		838
		1366.

Cecidia.

Geschenk:

van de Association Intern. d. Botan	25	
		25

PHANEROGAMEN en FILICES.

A. Europa.

Aankoop:

Baenitz. Herbarium Dendrologicum	156	
Toepfer. Salicetum exsiccatum	50	
Sudre. Batotheca europaea	50	
Exsicc. aus dem asiatischen Russland.	400	
		656.

B. Afrika.

Aankoop:

Zenker. Flora van Kamerun	91	
Wilms. Ost-Afrikanische Pflanzen	100	
Pitard. Planten van Tunis	359	
Gandoger. Plantae Maroccanæ	1500	
		2041.

C. Amerika.

Aankoop:

Heller. Planten van N.-Amerika	625	
Fiebrig. Plantae paraguayenses	753	
Baenitz. Herb. Americanum	48	
Suksdorf, Flora of Washington	720	
		2146

Geschenk:

Royal Botanic Garden Kew	11	11
		2157.

D. Australie.

Geschenk:

van de Botanic Gardens Sydney	100	100.
---	-----	------

E. Azië.

Aankoop:

Elmer. Plantae philippinenses	451	
Winkler. Planten van Borneo	774	
Een collectie O.-Ind. planten	450	
Takeda. Plantae Yezoenses	25	
Charbonnel. Plantes de Chine	100	
		1800.

Geschenk:

van den Botan. Tuin te Buitenzorg	350	
idem. coll. Versteeg	412	
Royal Botanic Garden Kew	68	
		848
		2648.

E. Diversen.

Aankoop:

Kneucker. Gramineae exsicc.	90	
Reineck. Diverse landen	3466	
Niemann. Flora exsicc.	30	
Rosenstock. Filices exsicc.	254	
		transport. 3840.

Diversen.

Geschenk:

	transport.	3840	
Royal Botanic Garden Kew		58	
van den Heer D. Bolten		900	
van Prof. Urban		1	
van Dr. J. P. Lotsy		2	
van Dr. H. Hallier		246	
			<hr/>
			1207
			<hr/>
			5047.

BIJLAGE III.

De eigen boekerij werd uitgebreid met 180 deelen boekwerken en tijdschriften, 29 overdrukken en brochures.

Aangekocht werden 43 boekwerken en tijdschriften.

Ten geschenke ontving 's Rijks Herbarium:

van het Departement van Landbouw te Buitenzorg	24	werken.
» Asiatic Society of Bengal.	12	»
» New-York Botanical Garden.	1	»
» Musée du Congo.	2	»
» Botan. Gardens and Government Domains N. S. W.	1	»
» Rijks Opsporing van Delfstoffen	1	»
» R. H. L. T. en B. school, Wageningen.	3	»
» Field Columbian Museum.	2	»
» Proefstation te Salatiga	1	»
» Musée Botan. de l'Acad. Imp. d. Sci. de St. Pétersbourg	1	»
» the U. S. National Herbarium (Contributions).	3	»
» de Redactie van het Nyt Magazin.	2	»
» Teyler's Stichting	49	»
» " "	2	brochures.
» Kgl. Botan. Garten u. das Kgl. Botan. Mus. zu Dahlem	1	werken.
» De Nederl. Natuurhist. Ver.	1	»
» Het Ministerie van Binnenlandsche Zaken	1	»
» die Botanischen Staatsinstituten zu Hamburg	2	»
» Lloyd Library	12	»
» J. H. MAIDEN	2	»
» G. G. Lloyd	5	»
» HENRI LECOMTE	1	»

Boekwerken werden verder ten geschenke ontvangen van Mejuffrouw

Dr. J. WESTERDIJK en van de Heeren:

H. L. GERTH van WIJK, CAMILLE SERVETTAZ, JOHN BRIQUET,
WALTHER WANGERIN, Dr. W. J. JONGMANS.

BIJLAGE IV.

Wat betreft het gebruik, dat van s' Rijks Herbarium gemaakt werd, kan medegedeeld worden, dat werden uitgeleend 19546 specimina, verdeeld over 45 zendingen.

Uitgezonden werden aan:

Departement van Landbouw te Buitenzorg.	2 zendingen	23 spec.
Royal Botanic Garden Kew.	3	13 "
STEPHANI	1	948 "
W. W. SCHIPPER	4	526 "
Dr. S. H. KOORDERS	23	9275 "
Dr. A. PULLE	1	13 "
Dr. J. VALCKENIER SURINGAR	6	116 "
ED. ROSENSTOCK.	2	8145 "
H. WACHTER.	1	398 "
Miss Dr. J. PERKINS	1	83 "
Dr. J. W. R. KOCH	1	6 "

Uitgeleend werden ook 56 stuks Fossilen aan:

Prof. J. W. OLIVER	2 Zendingen	14 spec.
H. R. HOOGENRAAD	2	42 "

Uitgedeeld werden aan doubletten 911 specimina en wel:

aan den Heer ED. ROSENSTOCK	Zuid.-Amerika	103 spec.
Dr. S. HAGEN	Mossen	808 "